

Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla

TRABZON

2

Bu eser, Trabzon Maçka'mızın değerine
değer katan Şehit Eren Bülbül başta olmak
üzere toprağa ekilen tüm şehitlerimizin aziz
hatıralarına ithaf olunur.

Trabzon Kitaplığı: 6
Geleneksel Kültür - 2

Yayın Koordinatörü
Erdem Zekeriya İSKENDEROĞLU

Yayın Danışmanı
Emre GÜLSEVER

Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla
Trabzon 2

Editörler

Prof. Dr. Temel ÖZTÜRK
Doç. Dr. Arif KOLAY
Doç. Dr. Şefik MEMİŞ
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ŞEN

Yazarlar

Prof. Dr. Dündar ALİKILIÇ
Prof. Dr. Zehra ARSLAN
Prof. Dr. Recep DİKİCİ
Prof. Dr. Nuriye GARİPAĞAOĞLU
Prof. Dr. Adem KALÇA
Prof. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ
Prof. Dr. Cevdet YILMAZ
Doç. Dr. Refik ARIKAN
Doç. Dr. Ferhat BERBER
Doç. Dr. Gülmelek DOĞANAY
Doç. Dr. Mine ERSEVİNÇ
Doç. Dr. Süleyman GÜR
Doç. Dr. Hacer KARABAĞ ARSLAN
Doç. Dr. Arif KOLAY

Doç. Dr. Şefik MEMİŞ
Doç. Dr. Mehmet Akif ŞEN
Dr. Öğr. Üyesi Rauf BELGE
Dr. Öğr. Üyesi Ali OKUMUŞ
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Emrah SİYAVUŞ
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ŞEN
Dr. Çağla YILMAZ
Öğr. Gör. Nazmiye AYDIN
Öğr. Gör. Mehmet Akif BAL
Arş. Gör. Dr. Cihan GÜNEŞ
Ahmet ÇANDIR
İsmail HACIFETTAHOĞLU
Eyüp ŞAHİN

Bu eserde yer alan çalışmaların bilim, dil, etik ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Kitapta ileri sürülen görüşlerden Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin ve editörlerin bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yazısından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullemiş sayılırlar.

ISBN: 978-975-7770-58-9 (Takım)
ISBN: 978-975-7770-60-2 (2. cilt)
TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 48884

Kitap Tasarım
Salih PULCU

1. Baskı, Eylül 2023
Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 117

Baskı-Cilt
Seçil Ofset 100. Yıl Mahallesi
Massit Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No: 77 Bağcılar İSTANBUL
Sertifika No: 12068

**Trabzon Kent Spor Turizm ve Bilişim
Organizasyon Hizmetleri A.Ş.**

İskenderpaşa Mah. Atatürk Meydanı No. 7/41
Ortahisar TRABZON

Yayınevi Sertifika No: 5195

Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla

TRABZON

2

EKONOMİNİN TARİHİ ve
ŞEHİR KÜLTÜRÜNÜ İNŞA EDENLER

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Temel ÖZTÜRK

Doç. Dr. Arif KOLAY

Doç. Dr. Şefik MEMİŞ

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ŞEN

İÇİNDEKİLER

IV. BÖLÜM

TRABZON'UN ÖRNEK TARİHİ ŞAHSİYETLERİ

Osmanlı Döneminde Trabzonlu Âlimler 723

Prof. Dr. Recep DİKİCİ

Mehmed B. Mahmûd Et-Trabzonî ve

Tertîbü Evâil-i Âyâtî'l-Kur'ân 'Alâ Hurûfî'l-Hicâ İsimli Eseri 775

Doç. Dr. Süleyman GÜR

**Geçmişten Günümüze Zengin Kitaplıklara Sahip Trabzonlular ve
Kitaplıkların Durumu 775**

Öğr. Gör. Mehmet Akif BAL

Trabzonlu Alemdarzaade Ailesi Üzerine Bazı Tespitler 841

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ŞEN

Doç. Dr. Ferhat BERBER

İttihat ve Terakki Fırkasının Haksızlıkları Karşında

Dik Duran Trabzonlu; Şatırzâde Hasan Hicabi 863

Eyüp ŞAHİN

Albay Süleyman Kuku Efendi 887

Prof. Dr. Dündar ALİKILIÇ

Yaylacı Trabzon Milletvekilleri 897

Prof. Dr. Zehra ARSLAN

Trabzon'un Tüccar Eşrafından Nemlizade Tahsin Paşanın

Ticari Girişimleri 919

Dr. Öğr. Üyesi Ali OKUMUŞ

Fındığa Adanmış Bir Ömür: Kemal Peker 975

İsmail HACIFETTAHOĞLU

V. BÖLÜM

TARİHİ SÜREÇTE EKONOMİK ALT YAPIDAN İZLER

Milli Mücadelede Erzurum-Gümüşhane-Trabzon Anayolu 1013

Prof. Dr. Uğur UÇÜNCÜ

Trabzon- Erzurum Telgraf Hattı 1031

Doç. Dr. Arif KOLAY

**Osmanlı Döneminde Trabzon'da Ekonomik Gelişme
Araç Olarak Fuarçılık ve Gelişimi 1047**

Doç. Dr. Şefik MEMİŞ

Osmanlı'dan Günümüze Kisarna Maden Suyu 1073

Doç. Dr. Refik ARIKAN

**İklim Değişimi Senaryoları Bağlamında
Üçlü Yaşam Şekli ve Yerleşmeler Arası Hareketliliğin
Trabzon Yöresi Üzerine Muhtemel Etkileri 1087**

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

Trabzon Hava Kalitesinin Zamansal ve Mekansal Değişimi 1109

Prof. Dr. Nuriye GARİPAĞAOĞLU

VI. BÖLÜM

ŞEHRİN SAÇ AYAĞI: NÜFUS, TARIM ve TURİZM

**1935 Genel Nüfus Sayımı ve 1935 Tarihli Trabzon'un Genel Vaziyetini
Bildiren Rapor Çerçevesinde Trabzon Şehri 1147**

Doç. Dr. Mine ERSEVİNÇ

Trabzon'da İktisadi Harb: 1929 Ekonomik Krizinin Etkileri 1169

Prof. Dr. Adem KALÇA

Arş. Gör. Dr. Cihan GÜNEŞ

**Köy Envanter Etüdü ve İstatistiki Veriler ile
Trabzon Kırsalında Yaşanan Değişimin İncelenmesi (1970-2000) 1191**

Doç. Dr. Hacer KARABAÇ ARSLAN

Trabzon'da Yorgancılık Sanatı 1223

Öğr. Gör. Nazmiye AYDIN

Trabzon Mutfağı ve Gastronomi Turizmi 1253

Doç. Dr. Mehmet Akif ŞEN

Trabzon Şehrinde Yeşil Alanların Mekânsal Analizi 1265

Dr. Öğr. Üyesi Rauf BELGE

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Emrah SİYAVUŞ

Osmanlı Son Döneminde Değişen Ekonomik Düzen İçinde

Trabzon Vilayetinde Dut Fidanı Yetiştirme Çabaları 1285

Ahmet ÇANDIR

VII. BÖLÜM

BİR AİDİYET UNSURU OLARAK TRABZONSPOR

Bir Kültür Aktarım Aracı Olarak Futbol: Trabzonspor 1315

Dr. Çağla YILMAZ

Futbol Taraftarlığı ve Mekân Aidiyeti:

Trabzonspor Taraftar Grupları 1327

Doç. Dr. Gülmelek DOĞANAY

Trabzon Şehrinde Yeşil Alanların Mekânsal Analizi

Rauf BELGE

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Ahmet Emrah SİYAVUŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Giriş

Doğal alanların antropojenik mekânları olan şehirler, doğal coğrafi görünümün büyük ölçüde değiştirildiği ve dönüştürüldüğü yerleşmelerdir. Sakinlerinin tarım ve hayvancılık dışında geçimlerini sağladığı şehirler, insan müdahalesinin en fazla hissedildiği ve gözlendiği yapay mekânlar olmuştur. Günümüzde dünya nüfusunun yarıdan fazlasının yaşadığı bu mekânlarda nüfus yoğunluğu yüksek ve geçirimsiz araziler geniş yer kaplamaktadır. Şehirlerde topografya yüzeyi daha çok binalar, asfalt yollar ve betonarme yapılarla kaplanmıştır. Bu nedenle şehirlerde yeşil alanlar, yerleşme ve yapılaşmanın baskısı altında kalmıştır.

Şehirsiz doku içerisindeki yeşil alanlar kendiliğinden oluşabildiği gibi bazen belli planlar dahilinde tasarlanabilmektedir. Ancak her iki durumda da şehrin topoğrafyası, jeomorfolojisi, iklimi, şehrin idari ve mimari yapısı, özellikle de şehirde ikamet edenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı yeşil alanların oluşmasında etkili olmaktadır.¹ Bunun yanında yerleşme içerisinde kalan yeşil alanlar, daha çok insanların istek ve arzularına göre şekillenir. Bu nedenle yeşil alanlar, şehir planında organik olarak gelişmemiştir. Yeşil alanlar özellikle 19. yüzyıldan sonra büyüyen şehirlerde kapanıp kalan insanların güneşe, ışığa, havaya, bitkilere, ferah ve açık alanlara duydukları ihtiyaçtan

doğmuştur.² Yeşil alan ihtiyacı şehirler büyüdükçe artar. Yeşil alanlar, genel itibarıyla şehrin kenar kısımlarında bulunur. Kenar alanlarda yeterli boş arazi bulunmakla beraber arsa fiyatları merkezdeki kadar yüksek değildir.³ Zira şehirlerde arazi değerli bir gayrimenkul olarak kabul görülür, bu nedenle şehirsiz arazi daha ziyade nüfusun konut açığı gidermede kullanılır. Bunun sonucunda şehrin merkezi kısımlarında yeşil alanlar, genellikle daha az yer kaplar.

Şehirde rekreasyon faaliyetleri, mekâna ihtiyaç duyar. Şehir sakinlerinin rekreasyon ihtiyacı büyük oranda yeşil alanlar tarafından karşılanır. Bu anlamda açık ve yeşil alanlar, “şehirsiz rekreasyon mekânlarını” oluştururlar.⁴ Yeşil alanlar, şehir içi arazi kullanımında önemli bir mekân olmakla birlikte şehir sakinlerinin birçok ihtiyacını karşılayan doğal ortamlardır. Yeşil alanlar aynı zamanda şehrin imajı, simgesi ve şehirsiz hayatın önemli bir bileşenidir. Şehir sakinlerinin dinlenme, spor yapma ve eğlence mekânı olduğu kadar çeşitli bitki ve hayvana ev sahipliği yapar.

Yerleşme içerisinde yer alan yeşil alanlar ekolojik, ekonomik, sosyal açıdan birçok işlevi bulunmaktadır. Şehirsiz hayatı dayanıklı kılan yeşil alanların yerleşme içerisinde birçok faydası vardır. Öncelikle şehirlerde binaların ve diğer betonarme yapıların meydana getirdiği katı ve monoton kalıbı yumuşatarak, şehre organik bir nitelik kazandırır.⁵ Şehrin akciğeri niteliğinde olan yeşil alanlar, şehrin havasını temizleme, oksijen sağlama, iklimik koşulları etkileme gibi etkilerinin yanında ekolojik ve biyolojik açıdan sağlıklı ve yaşanabilir bir ortamın oluşmasında önemli rol oynar. Bununla beraber beton yığını haline gelen şehirde görsel ve estetik açıdan hoş bir görünüm oluşmasını sağlar. Ayrıca yeşil alanlar, şehir sakinlerinin psikolojik açıdan dinlenme, rekreatif faaliyetlerde bulunma ve sosyalleşme gibi imkanları sunar. 1999 yılında meydana gelen Marmara Depremi’nden sonra yeşil alanların sadece insanların dinlenme ve spor yapma ihtiyacını karşılamakla kalmadığı aynı zamanda depremden sonra acil toplanma yeri olarak kullanılabilmesi anlaşılmıştır.⁶ Ayrıca yeşil alanlar, bireylerin ruhsal ve fiziksel gereksinmelerini karşılamakla toplumun psikolojik yapısına olumlu etki yapar.⁷ İnsanların yürümek, dinlenmek, oynamak, doğayla bütünleşmek ve gözlemlemek için bir araya gelerek sosyalleştiği mekânlardır.⁸ Dolayısıyla yeşil alanlar, şehirde yaşam kalitesinin ölçütlerinden biri olduğu gibi şehirsiz mekânın bir birleşeni ve şehir sakinlerinin önemli bir hizmet alanı olarak görülür.

bilir.⁹ Yeşil alanlar, özellikle bütün dünyada baş gösteren Covid-19 küresel salgınından sonra daha da önem kazanmış, şehirler için önemli bir ihtiyaç olduğunun farkına varılmıştır.

Yerleşim içerisinde yeşil alanların bulunması bireyler açısından önemli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın belli oranda karşılanması gerekir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), nüfusa bakılmaksızın yerleşme içerisinde kişi başına 9 m² yeşil alana ihtiyaç duyulduğu, ancak ideal koşullarda bunun 10-15 m² olması gerektiğini ifade etmektedir.¹⁰ Ancak kişi başına düşmesi gereken yeşil alan standarttı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Söz gelimi İngiltere ve ABD’de kişi başına 40 m² yeşil alan standarttı benimsenmiştir.¹¹ Kişi başına düşen yeşil alan oranı New York’ta 23,1 m², Roma’da 45,3 m², Paris’te 14,5 m², Londra’da 27 m², Amsterdam’da 45,5 m², Berlin’de 27,1 m²’dir. Türkiye’de 02.09.1999 tarihli ve 23804 sayılı yönetmelik ile yerleşim alanı içerisinde kişi başına 10 m² yeşil alan standardı getirilmiştir. Ancak yapılan akademik çalışmalar, Türkiye’de birçok şehrin belirtilen değer in altında kaldığını göstermektedir. Mesela Antalya’da bu oran 3,1 m², Balıkesir’de 3,1 m², Isparta’da 3 m², İstanbul’da 6 m², İzmir’de 5 m², Kahramanmaraş 7,1 m², Kayseri’de 5,4 m², Samsun’da 5,6 m² ve Şanlıurfa’da 3,8 m² olduğu tespit edilmiştir.¹² Ancak Gedikli’ye göre şehirler farklı sosyo-kültürel ve ekonomik yapıya sahip olmasının yansira toplumların istek ve eğilimleri birbirinden farklı olduğu için ideal yeşil alan kriteri şehirden şehre değişebilir.¹³

Yerleşme içerisinde kalan açık ve yeşil alanları kullanım amaçları ve işlevlerine göre aktif yeşil alanlar, pasif yeşil alanlar ve açık alanlar olmak üzere üç farklı gruba ayrılmaktadır. İlk olarak aktif yeşil alanlar, şehir sakinlerinin kullanımına açık olan dinlenme ve eğlenme gibi rekreatif ihtiyaçlarını karşılayan parklar, çocuk oyun alanları, spor alanları, piknik alanları, botanik bahçeleri gibi mekânlardır. Pasif yeşil alanları; şehir sakinlerinin kullanımına açık olmayan görsel yeşil alanlar, refüjler, fidanlıklar, çayır lar, koru alanları ve mezarlıklar gibi daha çok kent estetiği ve sağlığı için düzenlenen mekânlardır. Açık alanlar ise meydanlar, yaya yolları ve sokaklar, açık otoparklar ve pazar yerleri gibi yapılaşma olmayan boş alanlardır.¹⁴

Yerleşme içerisinde kalan yeşil alanlar çeşitli büyüklük ve niteliklerde olabilirler. Mesela sokak ölçeğindeki yeşil alanlar, evlerin bahçeleri olabilir. Okul avlusu, küçük oyun parkları ve refüjler semt ölçeğindeki açık ve yeşil alanlardır. 4-40 hektar arasındaki parklar, spor sahaları,

göl veya akarsu sahaları şehir düzeyindeki parklara örnek verilebilir. Yeşil alan ihtiyacını daha çok şehir düzeyindeki parklar karşılar. Şehir parkları, şehirdeki tüm nüfusa hizmet ettiği için korunması gereken yeşil alanları arasında sayılır. Bunlardan bazıları büyük şehirlerin simgesi olmuş mekânlardır. Söz gelimi Gülhane Parkı, Emirgan Korusu İstanbul'un, Central Park New York'un ve Hyde Park Londra'nın meşhur parklarıdır.¹⁵

Çalışma Alanı

Trabzon şehri, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümünde yer alan Trabzon ilinin idari merkezidir. Trabzon ilinin merkez ilçesi olan Ortahisar ilçesinin şehrsel alanından ibaret olan Trabzon şehri, kıyı boyunca uzanan 43 mahalleden oluşmaktadır (Harita-1). Şehir ve çevresi morfolojik olarak üç ana bölgeden oluşmaktadır. Bunlar; güneyden gelen akarsuların oluşturduğu sahil bölgesi, ortalama yükseltisi 200-250 m arasında değişen tepeler bölgesi (Boztepe, Soğuksu, Telsiztepe, Zefanos sırtları) ve kıyının gerisinde birbirinden dikliklerle ayrılmış denize doğru hafif eğimli taraçalar bölgesidir. Güneydeki dağlık kesim ile kıyı arasında kalan hafif eğimli arazi üzerinde kurulan şehir, başta Değirmendere ve Kuzgundere (Tabakhane Deresi) olmak üzere irili ufaklı birçok akarsu tarafından parçalanmış taraçalar bölgesi üzerinde yer almaktadır.¹⁶ Yıllık ortalama sıcaklığı 13,5-15 °C arasında değişen Doğu Karadeniz, fazla yağış (1.200 mm'nin üzerinde) almasından dolayı, bitki örtüsü bakımından ülkemizin en zengin bölümüdür. 1.000 m yükseltiye kadar olan nemli ılıman sahil kuşağında kayın, kızılğaç, kestane, ıhlamur ve gürgen ormanları yer alır.¹⁷

Trabzon 1927 yılında yapılan Cumhuriyet'in ilk nüfus sayımında yaklaşık 25 bin nüfuslu (24.634) küçük bir şehir iken 1950'den sonra nüfus hızla artmaya başlamıştır. 1950'de 33.990 olan nüfus, 1975'te 100 bine yaklaşmıştır (97.210). 2000 yılında nüfusu 200 bini aşarak 214.949 kişi oldu. Günümüzde nüfusu 300 bine (295.843) yaklaşan Trabzon şehrinde çimento, gıda, tarım ve orman ürünleri sanayisi gelişmiştir. Ancak buna rağmen Trabzon, bir sanayi şehri olmaktan ziyade, bir liman ve ticaret şehri olarak nitelendirilir.¹⁸ Geniş hinterland bölgesi, limanı, uluslararası havalimanı, 30 bin öğrencinin okuduğu üniversitesi ve doğu-batı istikametinde gelişmiş karayolu ulaşımı sayesinde Trabzon şehri, Doğu Karadeniz Bölümü'nün en gelişmiş merkezlerinden biri olmuştur.

Harita-1: Trabzon Şehrinin Coğrafi Konumu

Amaç ve Yöntem

Trabzon şehrinde yeşil alanların mekâna bağlı dağılışı ve yoğunluğu bu çalışmanın esas konusunu oluşturur. Çalışmanın temel amacı Trabzon ilinin merkez ilçesi olan Ortahisar'ın şehirs kesiminde yeşil alanların mahallelere göre dağılışı ile kişi başına düşen yeşil alan miktarını mahalle düzeyinde ortaya koymaktır. Çalışmada sadece kentsel doku içerisinde kalan yeşil alanlar incelenmiş, şehrin dışında kalan yeşil alanlar dikkate alınmamıştır. Bu nedenle Ortahisar ilçesinin şehirs alanına denk gelen 43 mahallenin yeşil alanları incelen-

miştir. Mahallelerin sadece meskûn kısmı çalışma alanına dahil edilmiştir. Bu amaçla Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nden 2020 yılına ait sayısallaştırılmış imar planı temin edilmiş, böylece yeşil alanların coğrafi dağılışı tespit edilmiştir. Parklar, açık spor tesisleri, rekreasyon alanları ve millet bahçesi aktif yeşil alan olarak değerlendirilmiş; yerleşim içerisinde halkın kullanımına açık olmayan refüjler, mezarlıklar, askeri alanlar, ağaçlandırılmış alanlar ve tarım alanları ise pasif yeşil alan olarak ele alınmıştır. Mahallelerin ve yeşil alanların yüzölçümü ArcGIS 10.6 programıyla hesaplanmıştır. Yeşil alan ve nüfus ilişkisini ortaya koymak için Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) mahalle nüfusları alınmıştır. Elde edilen sonuçlar, tablo ve haritalarla görselleştirilmiştir.

Bulgular

Trabzon Şehrinde Yeşil Alanların Genel Durumu

Genel olarak geçerli sayılan kurallara göre, şehirselen alanın en az %10'unun yeşil alanlara ayrılması gerekmektedir.¹⁹ Trabzon şehrinde yeşil alanların yüzölçümü bu oranı aşmaktadır. Nitekim Trabzon şehrinde toplam 466.7 hektarlık arazi, yeşil alan (aktif ve pasif) olarak değerlendirilmektedir. Bu miktar, şehirselen alanın yaklaşık %15'ine denk gelmektedir. Bunun 276 hektarı aktif yeşil alan olarak bilinen park, açık spor tesisleri, rekreasyon alanları ve millet bahçeleridir. Kalan 190 hektarlık alan; ağaçlandırılacak alan, refüjler, mezarlık, askeri alan, tarım alanı gibi pasif yeşil alanlarıdır. Başka bir ifade ile yeşil alanların %59'u aktif ve %41 ise pasif yeşil alanlardan oluşur.

Trabzon şehrinde en geniş yeşil alanlar, parklardır. İmar planına göre 232.3 hektar alan kaplayan parklar, yeşil alanların yarısını oluşturur. Parklardan sonra %21,1 oranına sahip olan refüjler en geniş alan kaplayan pasif yeşil alanıdır. Refüjler, sahil yolu ve iç kesimleri kıyıya bağlayan ana caddeler etrafında geniş yer kaplar. Refüjler, sahil yoluna (Doro karayolu) paralel doğu-batı güzergahında yaklaşık 20 km boyunca uzanır. Dolayısıyla park ve refüjler, yeşil alanların %70'ni oluşturur. Bunların dışında ağaçlandırılacak alanlar önemli oranda (%10) alana sahiptir. Açık spor tesisleri, rekreasyon alanları, mezarlık ve askeri alanlar, %3-5 oranında yer işgal eden yeşil alan türleridir. Yeşil alan içerisinde %0,8 oranından yer kaplayan tarım alanları, toplam yeşil alanlar içerisinde en az alana sahip yeşil alandır (Tablo-1).

Tablo-1: Trabzon Şehrinde Yeşil Alanların Genel Durumu

Durumu	Yeşil Alan Türü	Hektar	Oran (%)
Aktif Yeşil Alanlar	Parklar	232,3	49,8
	Açık Spor Tesisleri	21,8	4,7
	Rekreasyon Alanları	16	3,4
	Millet Bahçesi	6,6	1,4
Pasif Yeşil Alanlar	Refüjler	98,4	21,1
	Mezarlık	20,5	4,4
	Askeri Alan	20,8	4,5
	Ağaçlandırılacak Alan	46,6	10
	Tarım Alanı	3,7	0,8
Toplam		466.6	100

2013 yılında Ortahisar Belediyesi'nin tespitlerine göre Trabzon şehrinde toplamda 2.037.224 m² aktif yeşil alan bulunmaktadır.²⁰ Aradan geçen 8 yıllık süre zarfında yeşil alan miktarı büyük artış göstermiş 2 milyon 700 bin metrekareye (2.680.915 m²) yaklaşmıştır. Başka bir ifade ile yeşil alanlar 2013-2021 yılları arasında yüzde 30 oranında artış göstermiştir. Son yıllarda Trabzon Büyükşehir Belediyesi ve Ortahisar Belediyesi'nin yeşil ve rekreasyon alanlara yönelik geliştirmiş olduğu kentsel dönüşüm projeleri, şehirde yeşil alan miktarını artırmıştır. Söz gelimi Zağnos Vadisi, Tabakhane Vadisi, Millet Bahçesi ve Botanik Bahçesi gibi projeler, yeşil alanların nitelik ve niceliğini artıran çalışmalardan birkaçıdır.

Foto-1: Sahil Yolu Boyunca Uzanan Park ve Refüjler, Fatih Mah.

Harita-2: Trabzon Şehrinde Yeşil Alanların Dağılışı

Trabzon'da yeşil alanlar daha ziyade şehrin batı ve orta kesimlerinde yer alan mahallelerde yoğunlaşmıştır. Kuzey-güney uzantılı vadilerin bir kısmı yeşil alan olarak değerlendirilmiştir. Mesela Tabakhane Vadisi Parkı (Zafer Mah.), Zağnos Vadisi Parkı (Bahçecik Mah.) ve Karşıyaka Vadisi (Karşıyaka Mah.) gibi parklar, akarsuların şekillendirdiği vadiler boyunca uzanmıştır. Bu vadiler, şehrin ekolojik ve doğal hava koridoru işlevini görmektedir. Zağnos ve Tabakhane vadileri kentsel dönüşüm kapsamına alınmasıyla, buradaki gecekondu yıkılış yerine yeşil rekreasyon alanları inşa edilmiştir. Özellikle Zağnos Vadisi plansız yapı ve gecekonduardan arındırılarak açık ve yeşil alanlara dönüştürülmüş, bu sayede vadiye ekolojik bir koridor olma özelliği kazandırılmıştır.²¹ Yeşil alanların yoğunlaştığı bir diğer alan ise şehrin kuzeyinde kıyıya paralel uzanan sahil yolu (D100 karayolu) boyunca refüj ve parklar geniş yer kaplamaktadır. Kıyı kesimde oluşturulan dolgu alanlarında parkların yapımına önem verilmiş, bu durum şehrin yeşil alan miktarını artırmıştır (Harita-2, Foto-1).

Düzenli ve diğerlerinin yaptıkları çalışmaya göre Trabzon'un şehir sakinleri daha çok arkadaşlarla-aileyle vakit geçirme (%34) ve oturma-dinlenme (%24) amacıyla kent parklarını kullanmaktadır.²² Bu amaçla kullanılan şehrin önde gelen yeşil alanları şunlardır;

Millet Bahçesi: 08.09.2021 tarihinde açılışı yapılan Ortahisar Millet Bahçesi, Türkiye'nin ilk spor temalı millet bahçesi unvanına sahiptir. İnönü Mahallesi'nde yer alan millet bahçesi, Avni Aker Stadı yerine yapılmıştır. Yaklaşık 62 bin metrekarelik alandan oluşan millet bahçesi, içerisinde kaykay pisti, buz pateni, dinlenme alanları, bisiklet ve

yürüyüş yolları, futbol sahası ve oyun parkı gibi birçok aktivite imkânı bulunmaktadır.

Botanik Bahçesi: Trabzon'da yeşil alanlar içerisinde hiç şüphesiz en önemli yere sahip olan Trabzon Botanik Bahçesi'dir. 9 Temmuz 2018 tarihinde açılan Trabzon Botanik Bahçesi, iç kesimlerde Çamoba mevkiinde yer alır. 103 dönümlük arazi üzerinde inşa edilen botanik parkı, 94 farklı türden 1600 ağaç ve 36 türden 9 bin 404 çalı ve 130 çeşit yer örtücü ile 11 bin bitki bulunmaktadır. Botanik Bahçe; atölye, oyun evi, restoran, kır kahvesi, Trabzon evi, kütüphane, hayal evi, Sinan Kulesi, su geçitleri ve çocuk oyun alanı gibi farklı olanaklar sunmaktadır.²³

Diğer parklar: Şehir merkezinde yer alan Atatürk Meydan Parkı (İskenderpaşa Mah) ve şehir halkının uğrak yerlerindedir. Meydan, Meydan-ı Şarki, Gavur Meydanı, Hürriyet Meydanı, Taksim Meydanı, Atatürk Alanı, Belediye Meydanı gibi isimlerle anılan Atatürk Meydan Parkı, tarihi geçmişi Osmanlı'nın son dönemlerine kadar uzanır. Merkezi bir konumda yer alan Meydan Parkı, çevresinde birçok kamu, dini, ticari ve sosyal işlevli binalar bulunur. İskenderpaşa Camii ve Belediye Binası bunlar arasında en dikkat çeken mekânsal yapılarıdır.²⁴ Adı geçen park ile birlikte Atapark ve Fatih Parkı (Esentepe Mah.), vakit geçirme ve oturma-dinlenme olanaklarından dolayı özellikle yaşlı nüfusun tercih ettiği yeşil alanlar olmuştur.²⁵ Söz konusu parkların şehrin merkezinde ve erişilebilir olması tercih edilmesinde etkili olmuştur. Ayrıca plansız ve gecekondu semtlerinden dönüştürülen Zağnos Vadisi Parkı ve Tabakhane Vadisi Parkı şehre yeni kazandırılan yeşil alanlardır.²⁶

Rekreasyon Alanları: Trabzon şehrinde rekreasyon alanları içerisinde zikredilebilecek en önemli mekân hiç şüphesiz Boztepe'dir. Boztepe, Kuzgundere ve Değirmendere tarafından derince kazılmış vadiler arasında güneybatı ve kuzeydoğu doğrultusunda uzanan tepelik bir alandan oluşur.²⁷ Şehrin tarihi ve doğal manzarasının en iyi gözlemlendiği Boztepe, coğrafi konumundan dolayı İlk ve Orta Çağ dönemlerinden beri önemini korumaktadır.²⁸ Üzerinde bulunan ormanlık alanı 3,7 ha olan Boztepe²⁹ kıyıda yaklaşık 3 km içerde ve Değirmendere'nin batısında yer alır. Şehir ekonomisinin temelini oluşturan limanın hemen gerisinde yükselen Boztepe, günümüzde bir seyir terası niteliğini kazanmıştır. Cami ve manastır gibi tarihi yapıların yanında zengin bitki örtüsü, seyir terası ve çay bahçeleriyle şehrin simgesi haline gelen önemli bir rekreasyon alanıdır.

Mahallelere Göre Yeşil Alan Miktarı

Şehirselen alanın %15'inin yeşil alan olduğu Trabzon'da toplamda 466 hektarlık yeşil alan bulunmaktadır. Ancak yeşil alanlar, mahalle geneline homojen bir şekilde dağılmamıştır. Söz gelimi şehrin doğu kıyısında yer alan Yalıncaık, 373.505 m² yeşil alanıyla en fazla yeşil alana sahip mahallesidir. Müstakil konutların hâkim olduğu Yalıncaık Mahallesi'nde park ve refüjlerin fazla olması, yeşil alan miktarını artırmıştır. Yalıncaık'tan sonra yeşil alanı 300 bin metrekareyi aşan Sanayi Mah. (302.572 m²) gelmektedir. 1 Nolu Asri (Sülüklü) Mezarlığı ile Değirmendere Vadisi boyunca parkların inşa edilmesi mahallenin yeşil alanını artmasında etkili olmuştur.

Bahçecik, Çukurçayır, Pelitli, Boztepe, Üniversite, 2 Nolu Erdoğdu ve Soğuksu mahallelerinde yeşil alanların yüzölçümü 200 bin metrekareyi geçmektedir. 2 Nolu Bostancı, Kalkınma, Toklu, Konaklar, 3 Nolu Erdoğdu, 1 Nolu Beşirli, İnönü, Karşıyaka, 2 Nolu Beşirli ve Kaymaklı mahallelerinde ise yeşil alan miktarı 100-200 bin metrekare arasında değişmektedir. Kalan 24 mahallenin yeşil alan miktarı 100 bin metrekarenin altında kalmaktadır. Kıyıda yer alan Kurtuluş ile şehrin merkezi kısmında bulunan Yenicuma, Cumhuriyet, Gazipaşa ve Zafer mahallelerinde yeşil alan miktarı 10.000 m²'nin altında kalmaktadır. Birbirine komşu olan bu mahallelerin yüzölçümleri az ve yapılaşmanın sık olması, yeşil alan yüzölçümünü azaltmıştır (Harita-3). Özellikle 382 m² yeşil alana sahip olan Zafer Mah., yeşil alan miktarının en az olduğu mahalledir. Tabakhane Vadisi Parkı üzerinde yer almasına karşın, Zafer Mahallesi'nde yeşil alan miktarı oldukça düşüktür. Kentsel dönüşüm kapsamına alınan Zafer Mahallesi, Kurtuluş'tan sonra yüzölçümü en küçük mahalledir. Dere yatağında yer almasından dolayı Tabakhane Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi kapsamında yaklaşık 500 binanın yıkıldığı mahallede, projenin tamamlanmasıyla yeşil alanların artacağı planlanmaktadır.

Yeşil alanların mekânsal dağılışının daha somut bir şekilde ortaya konulması için yeşil alanların mahalle içerisinde kapladığı oranın bilinmesi gerekir. Bu maksatla mahalle yüzölçümleri ile mahalle içerisinde kalan yeşil alan (aktif-pasif yeşil alanlar) yüzölçümleri hesaplanmış, sonuçlar yüzde (%) olarak verilmiştir. Buna göre yeşil alan oranının en fazla olduğu mahalle %36,2 ile 2 Nolu Bostancı iken, bunu çok az farkla 2 Nolu Erdoğdu Mahallesi (%35,9) takip etmektedir. 2 Nolu Bostancı Mahallesi'nde 111.475 m² genişliğinde Bostancı Me-

Harita-3: Yeşil Alan Oranın En Az Olduğu Mahallelerin Uydu Görüntüsü, 2020.

zarlığı'nın olması, mahallenin yeşil alan miktarını artırmıştır. 2 Nolu Erdoğan Mahallesi'nde yeşil alan oranının yüksek olmasının nedeni, burada Şehit Üsteğmen Naci Doğan Kışlası'nın yer almasıdır. Söz konusu mahalleleri, yeşil alan oranı %20-30 arasında değişen, Sanayi, Toklu, İnönü, Gülbaharhatun, Kalkınma, Bahçecik, Ortahisar ve Boztepe mahalleleri takip etmektedir. Çimenli, Kurtuluş, 1 Nolu Beşirli, Değirmendere, Fatih, İskenderpaşa, 1 Nolu Erdoğan, 3 Nolu Erdoğan, Kaymaklı, Esentepe, Konaklar, Yenimahalle, Karşıyaka, Çukurçayır, 2 Nolu Beşirli, Aydınlikev, Kanuni, Yalınca, Soğuksu, Çömlekçi, Kemerkaya, Hızırbey ve Yalı mahallelerinin yeşil alan oranı %10-20 arasında değişmektedir. Yeşiltepe, Üniversite, 1 Nolu Bostancı, Pelitli, Çarşı, Cumhuriyet mahallelerinde yeşil alan oranı %5-10 arasında iken, Gazipaşa, Pazarkapı, Yenicuma ve Zafer mahallelerinde bu oran %5'in altında kalmaktadır. Adı geçen idari alanlar arasında Çarşı, Pa-

Harita-4: Trabzon Şehrinde Mahallelere Göre Yeşil Alan Oranı

zarkapı, Yenicuma, Cumhuriyet ve Zafer mahallelerin şehrin merkezinde yer almasından dolayı yeşil alan oranı oldukça düşüktür. Zafer Mahallesi hem yeşil alan miktarı hem de yeşil alan oranı bakımından şehrin en zayıf mahallesidir (Tablo-2, Harita-4).

Tablo-2: Trabzon Şehrinde Yeşil Alanların Mahallelere Göre Dağılışı

Mahalle Adı	Mahalle Yüzölçümü (m ²)	Nüfusu	Nüfus Yoğunluğu (Kişi/Ha)	Toplam Yeşil Alanlar		Aktif Yeşil Alanlar	
				Yüzölçümü (m ²)	Mahalleye Oranı (%)	Yüzölçümü (m ²)	m ² kişi
1 Nolu Beşirli	820.126	10.927	133,2	146.462	17,9	90.866	8,3
1 Nolu Bostancı	334.365	1.615	48,3	29.050	8,7	15.480	9,6
1 Nolu Erdoğdu	357.892	8.320	232,5	55.361	15,5	32.534	3,9
2 Nolu Beşirli	975.539	16.356	167,7	124.071	12,7	70.239	4,3
2 Nolu Bostancı	547.831	3.608	65,9	198.225	36,2	61.236	17
2 Nolu Erdoğdu	664.122	13.310	200,4	238.161	35,9	22.039	1,7
3 Nolu Erdoğdu	957.070	13.972	146	147.061	15,4	74.920	5,4
Aydınlıkev	586.431	13.622	232,3	73.188	12,5	61.435	4,5
Bahçecik	1.257.384	12.154	96,7	274.482	21,8	123.554	10,2
Boztepe	1.217.891	8.397	68,9	244.223	20,1	125.433	14,9
Cumhuriyet	148.991	3.355	225,2	7.637	5,1	1.923	0,6
Çarşı	218.910	1.430	65,3	12.536	5,7	740	0,5
Çimenli	280.572	1.861	66,3	52.776	18,8	33.637	18,1
Çömlekçi	357.253	563	15,8	41.082	11,5	920	1,6
Çukurçayır	2.049.084	31.937	155,9	264.008	12,9	145.157	4,5
Değirmendere	377.807	2.657	70,3	65.747	17,4	59.195	22,3
Esentepe	241.820	2.225	92	34.814	14,4	12.719	5,7

Fatih	414.879	9.239	222,7	69.836	16,8	46.463	5
Gazipaşa	156.816	4.042	257,8	7.556	4,8	3.238	0,8
Gölbaharhataun	261.371	2.448	93,7	67.265	25,7	37.128	15,2
Hızırbey	273.347	2.542	93	27.858	10,2	4.122	1,6
İnönü	529.790	10.583	199,8	140.398	26,5	72.705	6,9
İskenderpaşa	309.405	1.742	56,3	48.881	15,8	22.587	13
Kalkınma	756.093	4.697	62,1	165.705	21,9	63.021	13,4
Kanuni	261.809	2.212	84,5	31.789	12,1	29.362	13,3
Karşıyaka	979.093	8.478	86,6	131.216	13,4	99.583	11,7
Kaymaklı	705.281	4.260	60,4	103.154	14,6	80.807	19
Kemer kaya	186.969	1.839	98,4	19.820	10,6	13.781	7,5
Konaklar	1.051.656	5.261	50	147.168	14	90.191	17,1
Kurtuluş	45.743	1.046	228,7	8.602	18,8	785	0,8
Ortahisar	148.913	1.080	72,5	31.718	21,3	30.290	28
Pazarkapı	392.283	1.041	26,5	18.161	4,6	3.626	3,5
Pelitli	3.168.029	22.052	69,6	262.636	8,3	208.463	9,5
Sanayi	1.111.623	1.776	16	302.572	27,2	135.632	76,4
Soğuksu	1.772.623	13.093	73,9	207.781	11,7	143.736	11
Toklu	624.974	8.170	130,7	165.648	26,5	117.300	14,4
Üniversite	2.564.199	14.569	56,8	239.701	9,3	191.193	13,1
Yalı	223.573	3.295	147,4	22.450	10	5.674	1,7
Yalınca	3.163.928	7.468	23,6	373.505	11,8	318.956	42,7
Yenicuma	209.466	6.995	333,9	8.636	4,1	5.756	0,8
Yenimahalle	199.757	1.869	93,6	26.996	13,5	3.617	1,9
Yeşiltepe	291.494	9.689	332,4	28.097	9,6	20.872	2,2
Zafer	60.180	48	8	382	0,6	0	0
Toplam	31.256.382	295.843	94,7	4.666.415	14,9	2.680.915	9,1

Kişi Başına Düşen Aktif Yeşil Alan Miktarı

Türkiye’de yerleşim içerisinde kişi başına düşmesi gereken yeşil alan oranı, ilk olarak 20.07.1972 tarihli ve 1602 sayılı kanun ile resmileştirilmiştir. Bu kanunda “yeşil sahalar tamamı planlamaya esas alınan nüfus başına 7 metrekareden aşağı düşürülemez.” ibaresi yer almıştır. Ancak 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Marmara Depremi’nden sonra kişi başına düşen yeşil alan miktarı revize edilerek 10 m²’ye çıkarılmıştır.³⁰

Bu çalışmada 2021 yılı nüfus verilerine göre Trabzon’un şehirsell mekânında kişi başında düşen yeşil alan oranı, yukarıda belirtilen

standartta oldukça yakındır. 2020 yılı imar planı esas alınarak yapılan analizlerde şehirde toplam 2.680.915 m² aktif yeşil alan olduğu tespit edilmiştir. Bu miktar 2021 yılı şehir nüfusuna (295.843 kişi) bölündüğünde kişi başına 9,1 m² yeşil alan düştüğü saptanmıştır. Bu oran Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği ölçütü (en az 9 m²) karşılarken, 1999 yılında kabul edilen "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin" kabul ettiği 10 m²'ye oldukça yaklaşmıştır. Oysa 2011 yılı nüfus verilerine göre Trabzon şehrinde kişi başı yeşil alan miktarı göre 8,5 m²'dir.³¹ Dolayısıyla 2011-2021 yılları arasında kişi başına düşen yeşil alan miktarı %6 oranında artış göstermiştir. Daha önce ifade edildiği üzere belirtilen yıllar arasında toplam yeşil alan miktarı %30 artmıştır. Şehrin artan nüfusu kişi başına düşen yeşil alan miktarının daha az artmasında etkili olmuştur. Zira nüfusu 2011'de 239.704 olan Trabzon şehri, 2021 yılında 295.843 kişiye ulaşmıştır.

Trabzon şehrinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı mahallelere göre farklı özellikler göstermektedir. Mahalle ölçeğinde kişi başına düşen yeşil alan miktarını hesaplamak için mahalle sınırları dahilinde kalan aktif yeşil alanlar ile 2021 yılı mahalle nüfusları incelenmiştir. Aktif yeşil alan olarak bilinen parklar, açık spor tesisleri, rekreasyon alanları ve millet bahçeleri gibi halkın kullanımına açık olan alanlar dikkate alınmıştır. Ancak kişi başına düşen yeşil alan miktarını doğrudan etkilediği için öncelikle nüfusun mahallelere göre yoğunluğunun bilinmesi gerekir. Zira nüfusu fazla ve yüzölçümü dar olan mahallelerde kişi başına düşen yeşil alan miktarı düşük iken nüfusu seyrek ve mahalle sınırı geniş olan mahallelerde kişi başına düşen yeşil alan miktarı yüksek olacaktır. Bu bağlamda Trabzon şehrinde nüfusun mahallelere göre yoğunluğu hektar cinsinden hesaplanmış, sonuçlar Harita-5'te gösterilmiştir. Buna göre şehirde hektar başına ortalama 94,7 insan düşmektedir. Ancak bu oran mahalle ölçeğinde farklılık göstermektedir. 18 mahallenin nüfus yoğunluğu, ortalamanın üstünde iken, 25 mahalle ortalamanın altında kalmaktadır. Hektar başına 300'den fazla insanın düştüğü Yenicuma ve Yeşiltepe, şehrin en yoğun nüfuslu mahalleleridir. Hektar başına ortalama nüfus yoğunluğunun 8 kişi olduğu Zafer Mah., şehrin en düşük yoğunluklu mahallesidir. Bunun dışında Pazarkapı, Yalınca, Sanayi ve Çömlekçi nüfus yoğunluğunun düşük olduğu diğer mahallelerdir.

Harita-5: Trabzon Şehirinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu, 2021.

Trabzon şehirde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı mahallelere göre farklılık göstermektedir. Şehirde bulunan 18 mahalle, kişi başına düşmesi gereken 10 m^2 yeşil alan standardını karşılamaktadır. Bunlar içerisinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı bakımından $76,4 \text{ m}^2$ ile Sanayi Mahallesi önde gelmektedir. Sanayi Mahallesi'nde bu oranın yüksek olmasının nedeni, sanayi tesislerinden dolayı mahalle nüfusunun az olması etkili olmuştur. Nitekim 1.776 nüfuslu olan mahalle, nüfus büyüklüğü açısından 43 mahalle içerisinde 36. sırada yer almaktadır. Ayrıca Değirmendere ve Anadolu Bulvarı boyunca parkların inşa edilmesi, mahallede kişi başına düşen yeşil alan miktarını artırmıştır. Sanayi Mahallesi'ni kişi başına $42,7 \text{ m}^2$ yeşil alanın düştüğü Yalıncağ Mah. takip etmektedir. Şehrin doğu kısmında yer alan Yalıncağ Mahallesi'nde yüzölçümün büyük ve nüfus yoğunluğunun düşük olması, aktif yeşil miktarını artırmıştır. Sahil ve Yalıncağ-Çimenli Yolu boyunca yeşil alanların uzanmasıyla birlikte yapılaşmanın seyrek ve planlı olması, kişi başına düşen yeşil alan oranının artmasında etkili olmuştur. Ortahisar (28 m^2) ve Değirmendere ($22,3 \text{ m}^2$) mahallelerinde kişi başına yeşil alan miktarı 20 m^2 'nin üzerindedir. Ortahisar Mahallesi az nüfuslu (1.080 kişi) olmakla birlikte Zağnos Vadisi Parkı'nın doğu yakasında yer alması sayesinde kişi başına düşen yeşil alan oranı yükselmiştir. Kişi başına düşen yeşil alan miktarının 10 ila 20 m^2 arasında değiştiği Kaymaklı, Çimenli, Konaklar, 2 Nolu Bostancı, Gülbaharhatun, Boztepe, Toklu, Kalkınma, Kanuni, Üniversite, İskenderpaşa, Karşıyaka, Soğuksu ve Bahçecik mahalleleri, yeşil alan standardını karşılayan diğer mahallelerdir (Harita-6).

Harita-6: Trabzon Şehrinde Kişi Başına Düşen Yeşil Alanların Dağılışı

Trabzon şehrinde kişi başına düşen yeşil alan standardının altında kalan 25 mahalle bulunmaktadır. Söz gelimi 1 Nolu Bostancı, Pelitli, 1 Nolu Beşirli, Kemerakaya, İnönü, Esentepe, 3 Nolu Erdoğan ve Fatih mahallelerinde kişi başına düşen yeşil alan 5 m^2 'nin üstünde iken, kalan 17 mahallenin tamamı bu değer altında kalmaktadır. Hatta Yenicuma, Gazipaşa, Kurtuluş, Cumhuriyet, Çarşı ve Zafer mahallelerinde kişi başına 1 m^2 'den daha az yeşil alan düşmektedir. Zafer Mah. istisna tutulursa, bu mahallelerin yüzölçümleri küçük ve nüfusları yoğundur. Bu durum, kişi başına düşen yeşil alan miktarını düşürmüştür. Zafer Mahallesi'nde ise durum farklıdır. 48 kişinin ikamet ettiği bu mahallede imar planına göre aktif yeşil alan bulunmamaktadır. Zira daha önce bahsi geçtiği üzere Zafer Mahallesi'nin büyük bir kısmı, kentsel dönüşüm faaliyetleri kapsamına alınmıştır.

Sonuç

Bu çalışmada yapılan analizler sonucunda Trabzon'da şehirselleşmenin yeşil alan olduğu tespit edilmiştir. Şehrin doğu kıyısında yer alan Yalıncağ, 373.505 m^2 yeşil alanıyla en fazla yeşil alana sahip mahallesidir. Yalıncağ'tan sonra yeşil alanı 300 bin metrekareyi aşan Sanayi Mah. (302.572 m^2) gelmektedir. Buna karşın Kurtuluş ile Boztepe'nin eteklerinde yer alan Yenicuma, Cumhuriyet, Gazipaşa ve Zafer mahallelerinde yeşil alan miktarı 10.000 m^2 'nin altındadır. Birbirine komşu olan bu mahallelerin yüzölçümleri az ve yapılaşmanın sık olması, yeşil alan yüzölçümünü azaltmıştır. Bunlar arasında 382 m^2 yeşil alana sahip olan Zafer Mah., yeşil alan miktarının en az olduğu mahalledir.

Bu çalışmada Trabzon şehrinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının 9,1 m² olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu oran mahalle ölçeğinde farklı dağılımlar göstermektedir. Yeşil alan miktarı fazla ve nüfusu az olan mahallelerde kişi başına düşen yeşil alan miktarı yüksektir. Şehirde bulunan 43 mahallenin 18'i kişi başına düşen yeşil alan standardı olan 10 m²'yi aşarken, kalan 25 mahallede kişi başına 10 m²'den daha az yeşil alan düşmektedir. Başka bir ifade ile mahallelerin %42'si yeşil alan standardını karşılarken, %58'i belirtilen standartın altında kalmaktadır.

Trabzon'da şehrsel alanların dağılışında fiziki ve beşerî coğrafya faktörleri etkili olmuştur. Şehrin topografik yapısı ile beraber kıyı şehri olması yeşil alanların dağılışını etkileyen fiziki faktörlerdir. Özellikle güneyden gelen akarsu vadileri boyunca yeşil alanlar yoğunlaşmıştır. Değirmendere Vadisi, Zağnos Vadisi ve Karşiyaka Vadisi akarsuyun her iki tarafında park ve dinlenme yerleri inşa edilmiştir. Bu vadiler, şehirde ekolojik koridor işlevini görür. Daha önce bu alanlarda var olan plansız ve sağlıksız yapılar kentsel dönüşüm faaliyetleri kapsamında yıkılmış, yerine rekreasyon ve yeşil alanlar yapılmıştır. Öte yandan kıyı boyunca uzanan karayolu etrafında yeşil alanların yaygın olması da yeşil alan miktarını artırmıştır.

Dipnotlar

- 1 B. Korgavuş, M. Ersoy, "Kadıköy ilçesi kentsel açık ve yeşil alanlarının olası İstanbul depreminde yeterliliğinin irdelenmesi", Uluslararası Burdur Deprem ve Çevre Sempozyumu 7-9 May 2015. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Burdur, s.401.
- 2 Abdullah Uğur, Alparslan Aliğaoglu, Şehir Coğrafyası, Nobel, Ankara 2013, s. 212.
- 3 Bedriye Tolun-Denker, Şehir İçi Arazi Kullanılışı, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay. No. 83. İstanbul 1976, s.69.
- 4 Nazmiye Özgüç, Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler. Çantay, İstanbul 2013, s.7.
- 5 S. H. Emür, D. Onsekiz, "Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi-Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, Kayseri 2007, s.369.
- 6 M. Şengün, Ö. Üstündağ, "Elâzığ Şehir Merkezinde Yeşil Alan Kullanımının Dağılımına Coğrafi Bir Bakış", Doğu Coğrafya Dergisi, 14 (22), Erzurum 2011, s. 47-48

- 7 S. Benek, A. Şahap, “Şanlıurfa Şehrinde Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Uzaktan Algılama (UA) Kullanılarak Yeşil Alanların Yeterliliğinin Belirlenmesi”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 36, İstanbul, 2017. s.305.
- 8 T. Düzenli, S. Yılmaz, E. Tarakci Eren, *Kentsel Açık Yeşil Alanların Kullanım Türleri ve Amaçları*, *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 4, 2018, s. 223.
- 9 E. Kısar Koramaz, H. Türkoğlu, “İstanbul’da Kentsel Yeşil Alan Kullanımı ve Kentsel Yeşil Alanlardan Memnuniyet”, *Planlama*, 24(1), İstanbul 2014. s. 26.
- 10 Irmak, M. A., Avcı, B. “Avrupa Yeşil Başkentlerin Yeşil Alan Politikalarının İncelenmesi”, *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, ENAR Özel Sayı, 1-19. Nevşehir 2019. s.15.
- 11 S. H. Emür, D. Onsekiz, a.g.m., s.370.
- 12 M. Şengün, Ö. Üstündağ, a.g.m.s.48; S. Benek, A. Şahap, a.g.m. s.310.
- 13 Reyhan Gedikli, “Kentlerde, kişi başına düşmesi gereken açık yeşil alan büyüklüğünün değerlendirilmesinde kullanılabilecek matematik model önerisi”, *Planlama*, 4(1), İstanbul 2002, s.63.
- 14 B. Korgavuş, M. Ersoy, “Kadıköy ilçesi kentsel açık ve yeşil alanlarının olası İstanbul depreminde yeterliliğinin irdelenmesi”, s. 401.
- 15 Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*. Çantay Yayınları, İstanbul 2013, s.7-8.
- 16 Ahmet Ardel, “Trabzon ve Civarının Morfolojisi Üzerine Gözlemler”, *Türk Coğr. Dergisi*, 1, Ankara 1943, s.71.
- 17 İbrahim Atalay, *Türkiye’nin Ekolojik Bölgeleri*, Meta Basım Matbaacılık, İzmir 2014, s.67-79.
- 18 Metin Tuncel, “Bugünkü Trabzon” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.41, İstanbul 2012, s.303.
- 19 Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge, Ankara 2012; S. Benek, A. Şahap, a.g.m., s.311.
- 20 Trabzon Belediyesi. *Trabzon Sağlık Gelişim Planı: Yeşilin ve Mavinin Başkenti Trabzon*, 2013, s.82.
- 21 Çiğdem Bogenç, *Trabzon Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Örneğinin Kentsel Peyzaj Planlama Açısından Değerlendirilmesi*, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bartın 2009, s.142.
- 22 T. Düzenli, S. Yılmaz, E. Tarakci Eren, a.g.m., s. 225.
- 23 R. Midilli Sarı, F. Aydın, Ç. Seyhan, “Kentsel Dış Mekânlarda Herkes İçin Tasarım: Trabzon Botanik Parkı Üzerine Bir İnceleme”, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 22 (3), Bartın 2020, s.667.
- 24 H. Özdoğan, “Kentsel Aidiyette Meydanlar, Trabzon Belediye Meydanı Örneği”, *Planlama*, 29(3), İstanbul 2019, s.235.

- 25 T. Düzenli, D. G. Özkan, E. M. Alpak, a.g.m., s.24.
- 26 G. Nilgün, M. Pulatkan, “Yeşil Altyapı Sistemlerinin Gelişiminde Kentsel Dönüşümün Yeri; Trabzon Kent Örneği”, *Doğu Karadeniz Yapılı Çevre Tartışmaları* (Edi: Prof. Dr. Dilek Beyazlı). s.113-123, Lyon 2021.s. 120.
- 27 Ahmet Ardel, a.g.m., s.78.
- 28 Osman Emir, “Trabzon’da Önemli Bir Kült Merkezi: Boztepe Nâm-ı Diğer Mithra/Mithrion Dağı”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 11 (21), Trabzon 2016. s.27.
- 29 İ. Turna, T. Sevimli, N. Yıldırım, “Kentsel yeşil alanların peyzaj ve eko-silvikültürel yönden incelenmesi: Trabzon örneği”, *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 11 (2), Gümüşhane 2021. s.400.
- 30 S. Benek, A. Şahap, a.g.m., s.310.
- 31 Trabzon Belediyesi. *Trabzon Sağlık Gelişim Planı: Yeşilin ve Mavinin Başkenti Trabzon* 2013. s.82.

Kaynakça

- ARDEL, Ahmet, “Trabzon ve Civarının Morfolojisi Üzerine Gözlemler”, *Türk Coğrafya Dergisi*, 1, Ankara 1943, 71-85.
- ATALAY, İbrahim, *Türkiye'nin Ekolojik Bölgeleri*, Meta Basım Matbaacılık, İzmir 2014, s.67-79.
- BENEK, S., ŞAHAP, A. “Şanlıurfa Şehrinde Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Uzaktan Algılama (UA) Kullanılarak Yeşil Alanların Yeterliliğinin Belirlenmesi”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 36, 304-314, İstanbul, 2017.
- BOGENÇ, Çiğdem, *Trabzon Zağnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Örneğinin Kentsel Peyzaj Planlama Açısından Değerlendirilmesi*, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bartın 2009.
- DÜZENLİ, T., ÖZKAN, D. G., ALPAK, E. M. “Kent parklarının yaşlılara sunduğu olanaklar açısından incelenmesi: Trabzon kenti örneği”, *Asos Journal*, 4(37), 141-154. 2016.
- DÜZENLİ, T., YILMAZ, S., TARAKCİ EREN, E. *Kentsel Açık Yeşil Alanların Kullanım Türleri ve Amaçları*, *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal)*, 4: 222-228. 2018.
- EMİR, Osman, “Trabzon’da Önemli Bir Kült Merkezi: Boztepe Nâm-ı Diğer Mithra/Mithrion Dağı”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 11 (21), 27-50, Trabzon 2016.
- EMÜR, S. H., Onsekiz, D. “Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi-Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 22, 367-396, Kayseri 2007.

- GEDİKLİ, Reyhan, “Kentlerde, kişi başına düşmesi gereken açık yeşil alan büyüklüğünün değerlendirilmesinde kullanılabilecek matematik model önerisi”, Planlama, 4(1), 62-76. İstanbul 2002.
- IRMAK, M. A., Avcı, B. “Avrupa Yeşil Başkentlerin Yeşil Alan Politikalarının İncelenmesi”, Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi, ENAR Özel Sayı, 1-19, Nevşehir 2019.
- KELEŞ, Ruşen, Kentleşme Politikası, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2012.
- KISAR KORAMAZ, E., TÜRKOĞLU, H. “İstanbul’da Kentsel Yeşil Alan Kullanımı ve Kentsel Yeşil Alanlardan Memnuniyet”, Planlama, 24(1), 26-34. İstanbul 2014.
- KORGAVUŞ B., ERSOY, M. “Kadıköy ilçesi kentsel açık ve yeşil alanlarının olası İstanbul depreminde yeterliliğinin irdelenmesi”, Uluslararası Burdur Deprem ve Çevre Sempozyumu 7-9 May 2015. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Burdur. s.388-408.
- MİDİLLİ SARI, R., AYDIN, F., SEYHAN, Ç., “Kentsel Dış Mekânlarda Herkes İçin Tasarım: Trabzon Botanik Parkı Üzerine Bir İnceleme”, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 22 (3), 674-692. Bartın 2020.
- NİLGÜN, G., PULATKAN, M., “Yeşil Altyapı Sistemlerinin Gelişiminde Kentsel Dönüşümün Yeri; Trabzon Kent Örneği”, Doğu Karadeniz Yapılı Çevre Tartışmaları (Edi: Prof. Dr. Dilek Beyazlı). s.113-123. Lyon 2021.
- ÖZDOĞAN, H., “Kentsel Aidiyette Meydanlar, Trabzon Belediye Meydanı Örneği”, Planlama, 29(3), 229-246, İstanbul 2019.
- ÖZGÜÇ, Nazmiye, Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler. Çantay Yayınları, İstanbul 2013.
- ŞENGÜN, M., ÜSTÜNDAĞ, Ö., “Elâzığ Şehir Merkezinde Yeşil Alan Kullanımlarının Dağılımına Coğrafi Bir Bakış”, Doğu Coğrafya Dergisi, 14 (22), 45-68. Erzurum 2011.
- TOLUN-DENKER, Bedriye, Şehir İçi Arazi Kullanılışı, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay. No. 83. İstanbul 1976.
- Trabzon Belediyesi. Trabzon Sağlık Gelişim Planı: Yeşilin ve Mavinin Başkentti Trabzon 2013.
- Trabzon Büyükşehir Belediyesi, Trabzon Botanik Parkı, Erişim Adresi: <https://www.trabzon.bel.tr/fck-sayfalar.aspx?id=4315>, Erişim Tarihi:14.04.2022
- TUNCEL, Metin, “Bugünkü Trabzon” TDV İslâm Ansiklopedisi, C.41,302-304. İstanbul 2012.
- TURNA, İ., SEVİMLİ, T., YILDIRIM, N., “Kentsel yeşil alanların peyzaj ve eko-silvikültürel yönden incelenmesi: Trabzon örneği”, Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 11 (2), 394-404. Gümüşhane 2021.
- UĞUR, A., ALİAĞAOĞLU, A., Şehir Coğrafyası, Nobel Yay. Ankara 2013.